

UiO : **Institutt for lærerutdanning og skoleforskning**
Det utdanningsvitenskapelige fakultet

Frøydis Hertzberg

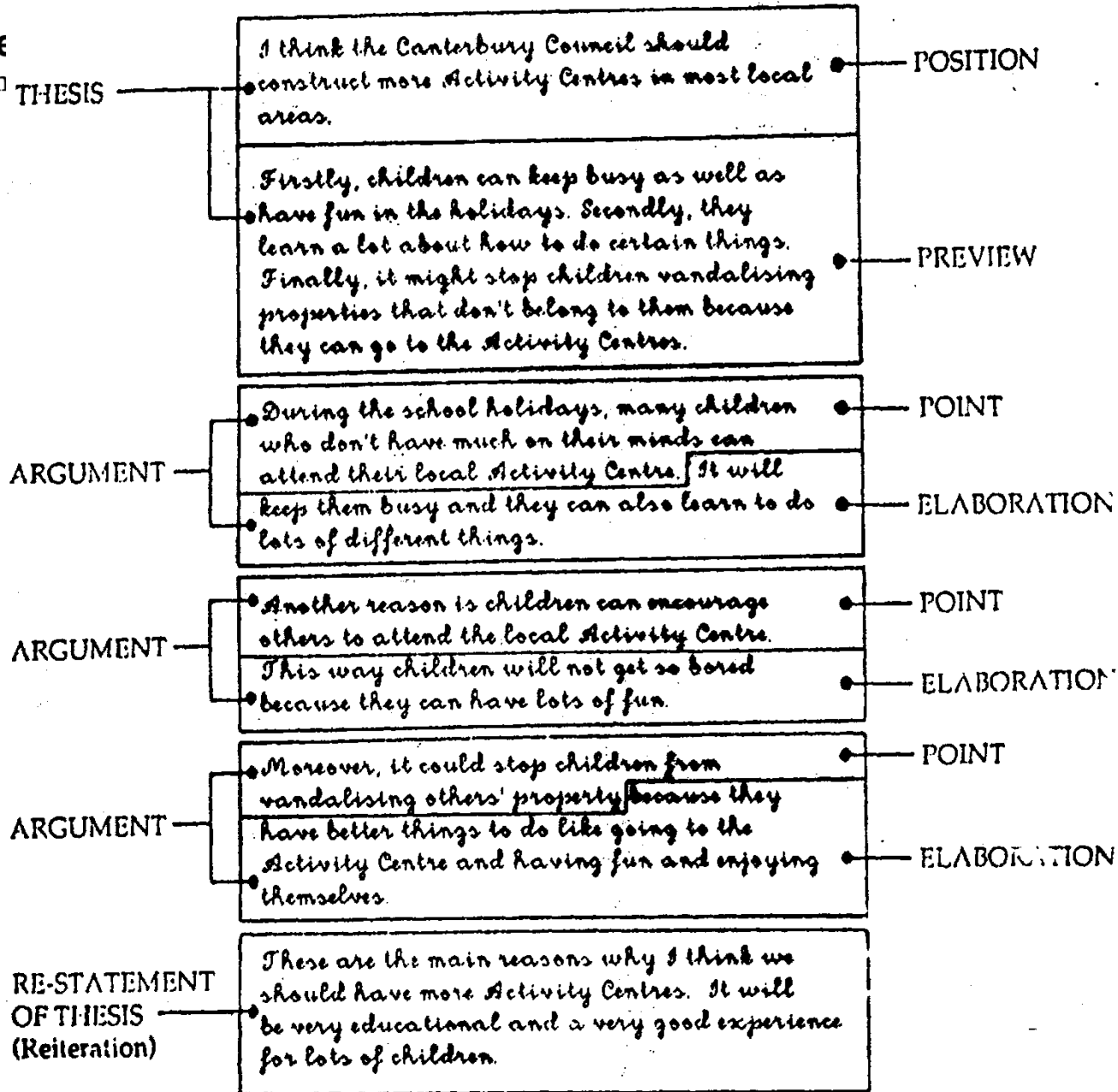
Modelltekster – en bro mellom lesing og skriving?

Schæffergården

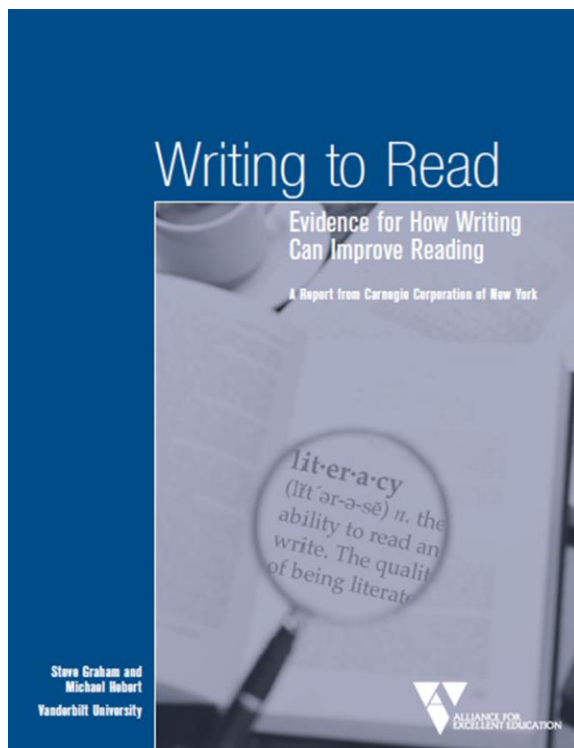
2.-4. april 2013

Modellering av sjanger- struktur, argumen- terende tekst

Først: Skrivning som vei til lesing

Steve Graham & Michael Hebert:
*Writing to Read – Evidence for
How Writing Can Improve
Reading* (2010)

- Basert på 104 eksperimentelle og kvasi-eksperimentelle studier som blir kort beskrevet med intervensjonstype og effektangivelse

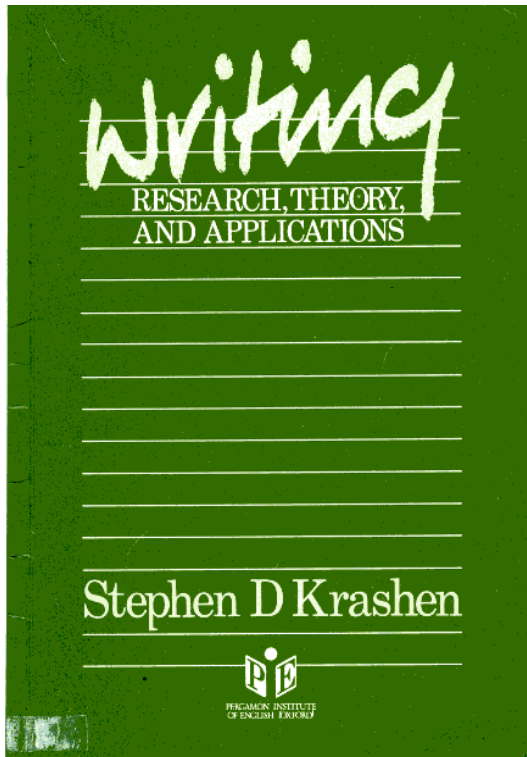
Forskningsspørsmålene:

- Øker det tekstforståelsen om en lar eleven skrive om det som er lest?
- Blir elevens leseferdighet styrket gjennom skriveundervisning?
- Forbedrer det kvaliteten på elevens lesing om en øker mengden av skriving?

Alle spørsmålene besvares med **ja!**

Men de få studiene som involverte bruk av modelltekster, viste lav effekt.

Så: Lesing som vei til skriving

- *”Skrivekompetanse kommer **utelukkende** av store mengder egenmotivert lesing drevet av lyst eller interesse. Den tilegnes utbevisst; leserne vet ikke at de tilegner seg den mens de leser og er heller ikke bevisst på tilegnelsen etter at det har skjedd” (1984)*

Vendepunktet

- Allerede da jeg lukker døren bak meg hjemme, merker jeg at noe er annerledes. Det ligger og trykker i luften på en måte. Og da jeg ser fars bekymrede ansikt inne på kjøkkenet, er jeg helt sikker. – Å, der er du jo, sier mor, og tar en slurk av kaffe koppen. – Ja, jeg bruker å komme hjem fra skolen på denne tiden, svarer jeg og ser litt uforstående ut.

Flausen

- Frank satt foran den store skjermen. Den lyste opp rommet som var bekt mørkt. Han var en komplett datanerd, men også en storkjekker! Hvem hadde trodd han kunne kjekke damer? Han var høy og mørk med mange kviser. Han var flink på skolen, han ville bli ingeniør. Han var 15 år. Fikk bank hver gang han fikk karakterer over M.

(Overskrift med lokalt stedsnavn)

Når dei no byrjar å byggje hus nede i naturreservatet, nei då går dei for langt. Heilt sidan eg var liten gut har kompisane mine og eg vandra rundt der nede. Sett på fuglar og insekt, hatt lærerrike ekskursjonar i regi av skulen, og berre hatt det kjekt. No, vil dei byggje hotell der. Unik moglegheit til å utvikle kommunen har det blitt sagt, nei slik vil ikkje eg, og heller ikkje nokon eg kjenner at det skal bli.

Noreg éit ríkt land

Eg er så lei av å skjelle ut komunearbeidarar, og ordføraren, og eg veit ikkje kva eg skal gjere!

Dei jobbar dag og natt, rett utanfor huset mítt. Dei vil byggje veg, rett rundt huset mítt og langt innover tomta mí. Eg har snakka med alle som er, men ingen kan gjere nokko.

For éit par dager sídan, blei eg vekt klokka to om natta, av at dei bråka med desse maskínane deira.
[...]

(Alle tekstene er fra KAL-prosjektet)

Motstykket til den ubevisste sjangertilegnelsen: eksplisitt sjangerundervisning

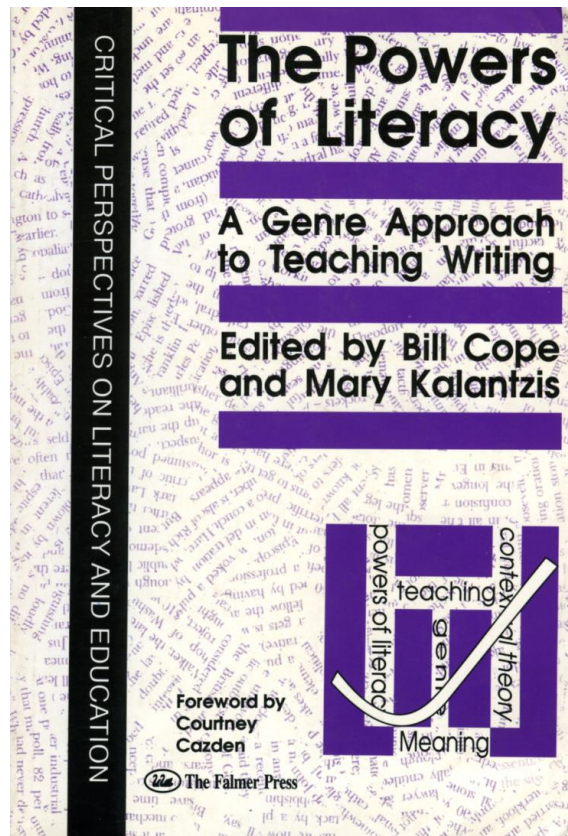
Bruk av modelltekster i skriveundervisningen

- har opphav i retorikken
- er i dag knyttet til tekstlingvistikk og sjangerteori
- berører spørsmålene om *acquisition vs learning* og *påstandskunnskap vs prosdyrekunnskap*
- reiser spørsmålet om skriving som identitetsprosjekt eller som redskap for samfunnsdeltakelse

Modeltekstene

- kan brukes på mikro- og makronivå, og kan illustrere både form og innhold
- kan være konstruerte eller autentiske (gjerne elevtekster)
- kan analyseres eller bare leses
- kan brukes som inspirasjon eller til etterligning (også: lek med form)

Australiaskolens sjangerpedagogikk

Hensikten er å sette elever fra alle sosiale lag til å beherske de sjangrene som samfunnet krever

Prinsipper:

- Elevene må få eksplisitt sjangerundervisning på alle tekstnivåer (mikro og makro)
- Modelltekster et viktig element
- All fokusering på form må være knyttet til sjangerens funksjon
- Deler av skriveundervisningen må flyttes over i fagene

13/53 Alice St.,
Lakemba.
29/10/87.

Dear Grandpa and Grandma,

Yesterday at my school we had International Day. We had performances, food stalls, displays, raffle ticket draw and some of us were dressed in costumes.

ORIENTATION

We started our day off with performances but the one I liked best was the one from fourth grade. It was about games. The performance I was in was called Labamba.

Straight after our performances we had our lunch. There were food stalls. They came from Australia, Asian, Arabic and Greece.

Everyone had a job. These people were from sixth grade. I did my job after I had lunch. My job was to sell International Day Books.

EVENTS

We had displays in the hall. These displays were good but I didn't get to see them. The displays came from a lot of countries.

There was also a Trash & Treasure stall where they sell toys. The school got these things by asking the children to bring them in.

After lunch we had a raffle ticket draw. I didn't win anything but a lot of people did.

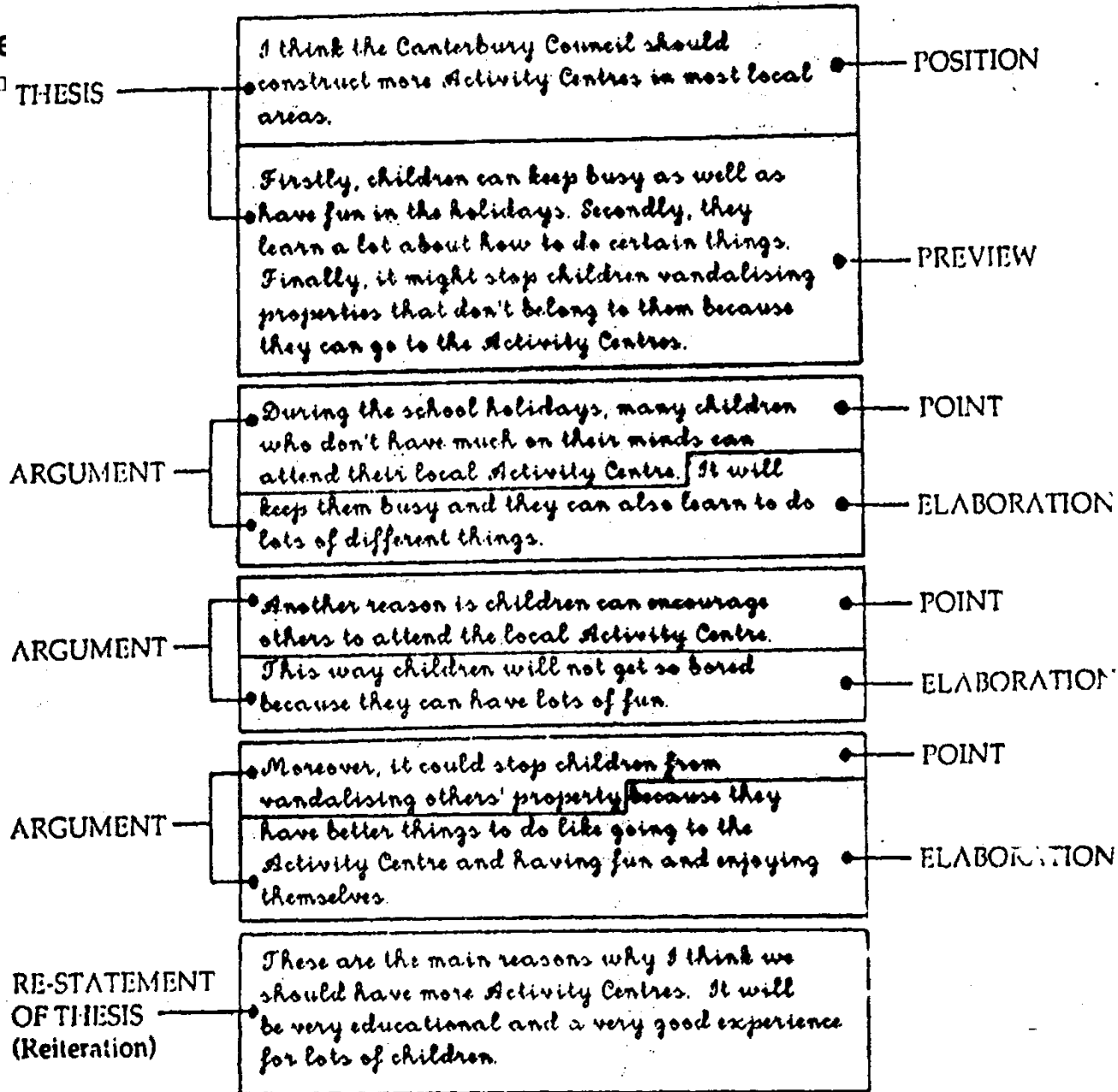
Although I didn't win anything, International Day was still fun.

RE-ORIENTATION

Frøydis Hertzberg

Modellering
av sjanger-
struktur,
enkel
narrativ
tekst

Modellering av sjanger- struktur, argumen- terende tekst

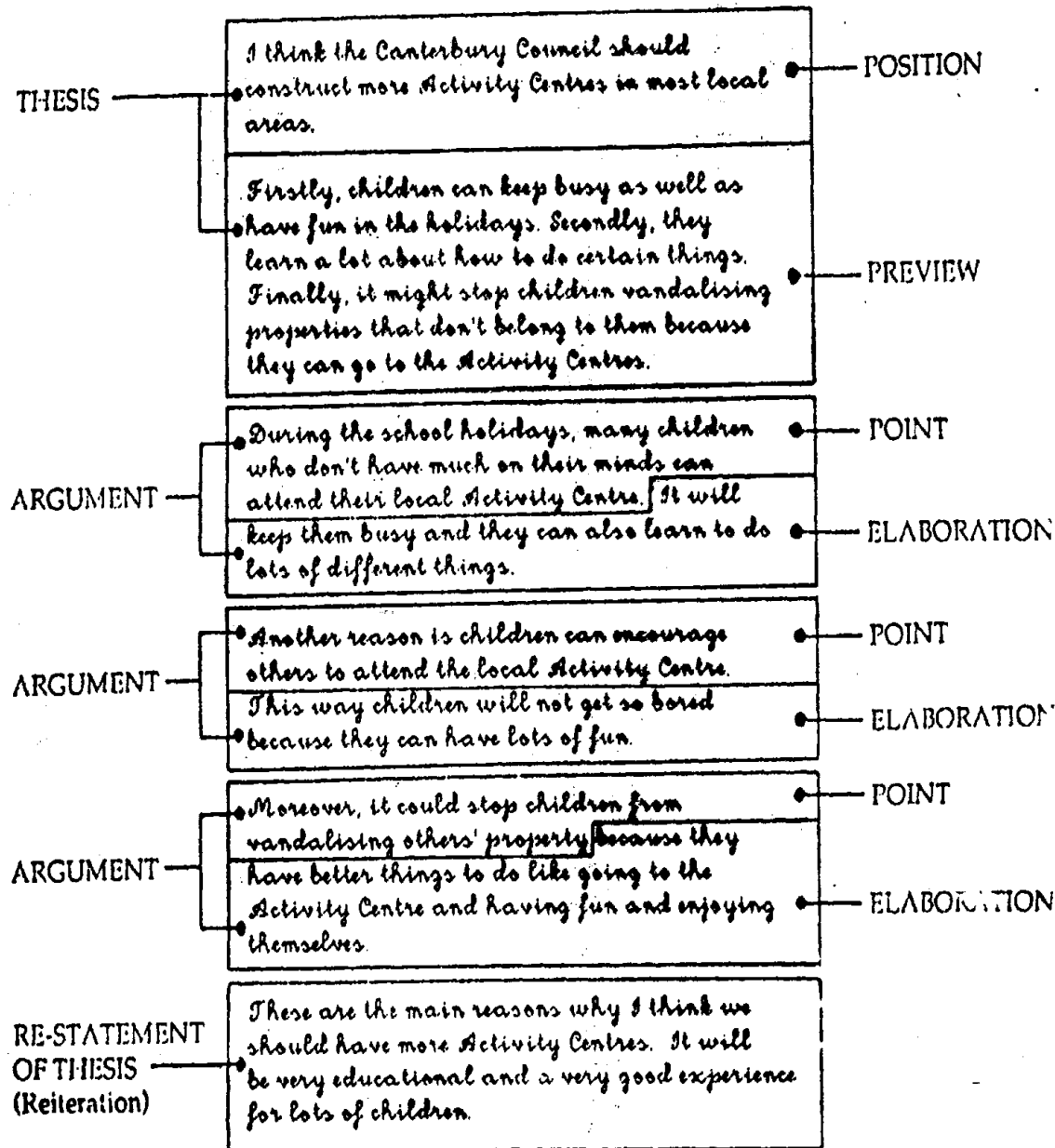
Viktig: å gjøre fagtekstene mindre muntlig

Del av førsteutkast:

- Packaging is essential in ***preserving, protecting and transporting*** products. If there ***were*** no packaging we ***could not buy*** any food without ***getting*** messy and the food ***could go off*** easily.

Etter omskriving:

- Packaging is essential for **the preservation, protection and transportation** of products. Without **packaging** the **purchase** of food would be difficult resulting in **waste and spoilage**.

Writing frames

- Mye brukt på alle nivåer, talløse eksempler på nettet og i lærebøker

Skriverammer - et eksempel fra barnetrinnet

ARTICLE

Developing young children's thinking through learning to write argument

JENI RILEY University of London, UK

DAVID REEDY Community Inspection and Advisory Service,
London Borough of Barking and Dagenham, UK

**Journal of Early
Childhood Literacy**

Copyright © 2005

SAGE PUBLICATIONS

London, Thousand Oaks, CA

and New Delhi

VOL 5(1) 29-51

DOI: 10.1177/1468798405050593

«Zoo-prosjektet»

- Engelsk førsteklasse (5-6-åringer)
- Hensikt: trening i saklig argumentasjon
- Tema: For eller imot dyrehager

Faser i prosjektet

- aktivering av forkunnskaper
- tilføring av ny kunnskap gjennom lesing av faktabok
- styrt diskusjon knyttet til lesingen
- ordning av argumenter i pro og contra
- skriving av førsteutkast
- introduksjon av spørreord
- innhenting av ny informasjon fra biblioteket
- introduksjon av skriverammer

Skriverammene

- We think that.....
- We have some reasons for this.
- Our first reason is because...
- Our second reason is...
- Although...
- We think we have shown...

James og Martin:

JAMES AND MARTIN WROTE.

We think that zoos are good.

We have some reasons for this.

Our first reason is because they get fed. Each animal has a different food prepared for it.

Our second reason is they get looked after by the vet.

Our last reason is the zookeeper cares for the animals.

Although some people think that zoos are bad because the animals are taken away from their homes.

We think we have shown our point.

Lewis and Nancy:

We think that zoos are bad for the animals.

We have some reasons for this.

Our first reason is the animals are kept in little cages.

Our second reason is the animals are bored in the little cages.

Our last reason is they walk up and down.

Although some people think [they are] good because they are tame.

We think we have shown enough of the zoos to show they are bad.

I think ^{scars} They are good because They get fed.
and They doo't hoot pipall.

The animals. Amanda

Figure 3 Amanda's writing

Biotop-prosjektet (Håland 2010)

- En 5.klasse over ett år
- Biotop-logger basert på feltarbeid
- Loggene skulle dokumentere biotoper i et nærområde som skulle bygges ut til industriformål
- Loggene skulle senere inngå i en rapport til kommunen
- Modeller: Skjematiske arbeidslivslogger fra to forskjellige yrkesfelt

Resultat:

- Elevene brukte modelltekstene, men tilpasset dem til sitt eget bruk
- Modelltekstene bidro til å redusere forskjellen mellom sterke og svake skrivere
- De produserte tekstene skilte seg totalt fra de «fortellingene» som ble laget da elevene besøkte det samme området ett år tidligere

Men hva sier kontrollerte studier?

Bereiter & Scardamalia: *Learning about writing from reading* (1984)

- Studien tester effekten av ulike former for arbeid med modeller
- Grunnskolenivå (3.-7. trinn)
- Tre sjangre:
 - restaurantomtale
 - spenningsfortelling
 - ”concrete fiction” (konstruert sjanger)

De tre instruksjonstypene for *spenningsfortellinger*:

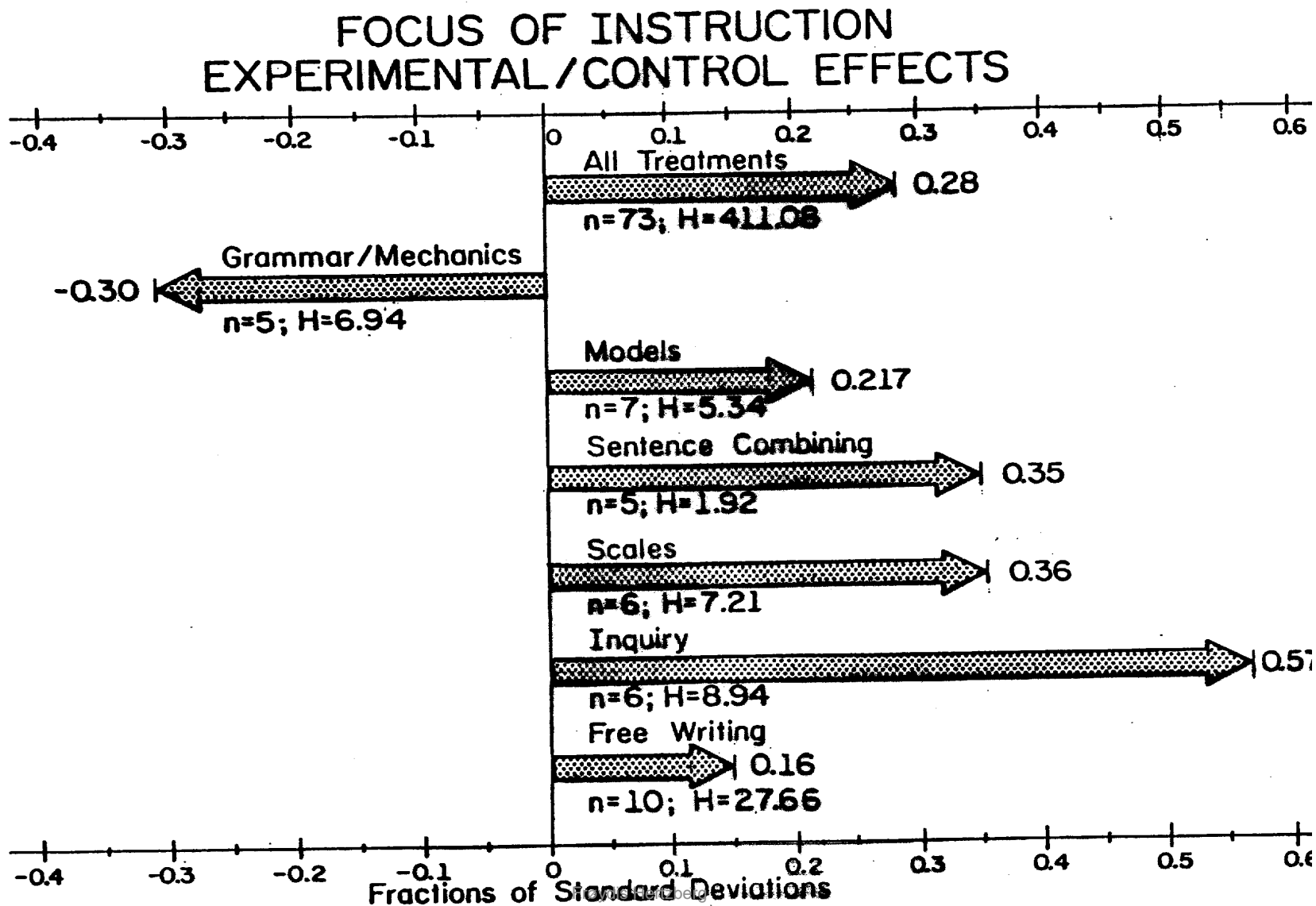
- a) Presentasjon for *fem prinsipper* for å skape spenning, med forklaring og eksempler, og øvelse i å lage lignende eksempler
- b) *Lesning*: Elevene leser om og om igjen en modelltekst sammen med læreren, og stopper hver gang elevene merker et spenningsmoment
- c) En *kombinasjon* av de to måtene

Resultat: Ingen av de tre strategiene resulterte i noen klar bedring av prosedyrekunnskapen. Alle strategiene resulterte riktignok i bruk av de konkrete trekkene, men historiene ble ikke vurdert som mer spennende.

Resultater av studien totalt:

- Elevene var i noen grad i stand til å tilegne seg *rhetorical knowledge* fra enkeltteksempler
- Det de tilegnet seg, var spesifikke språktrekk og innholdselementer snarere enn mer overordnede strategier, og de lærte best hvis trekkene ble kontrastert med andre trekk
- De aspektene som lettest ble overført fra modelltekster, var slike som skriveren hadde erfaring med fra tidligere lesing

Visualisering av Hillocks (1984):

Hillocks' vurdering:

- Effekten varierer fra studie til studie – umulig å oppsummere
- Mulige årsaker kan være at det er svært stor forskjell på hvordan intervensjonen er designet
- Når intervensjonene ikke gir målbar effekt, kan det komme av
 1. at studiene går over for kort tid
 2. at modellene som brukes, er for kompliserte
 3. at man nøyer seg med å lese og analysere og ikke involverer trening i å skrive

George Hillocks 1986

Purcell-Gates mfl. : Learning to read and write genre-specific texts (2007)

- Intervensjon over to år, naturfag på 2. og 3. trinn
- 420 elever i 16 klasser, halvparten forsøksgrupper og halvparten kontrollgrupper
- To teksttyper: faktatekst og prosedyretekst
- I begge gruppene ble det lagt vekt på autentiske skriveoppgaver. Elevene i forsøksgruppene fikk *i tillegg* eksplisitt sjangerundervisning, bl.a. gjennom modelltekster

Resultat: Begge gruppene hadde gjort framskritt etter de to årene, men det var så å si ingen forskjell på forsøksklassene og kontrollklassene

**Er da modelltekster en bro
mellom lesing og skriving
?**

Svar 1:

JA - selvsagt!

Arbeidet med identifisere tekststruktur i modelltekster kan foregå på samme måte i lesing som i skriving og tjene begge aktiviteter

Svar 2:

Tja...

Både når det gjelder lesing og skriving er effektstudiene uklare. For skrivingens del er effekten antakelig avhengig av hvilke sjangre det dreier seg om, hva som er hensikten med skrivingen og framfor alt hvordan det arbeides med tekstene.

Svar 3:

- Brukt fornuftig er det ingen tvil om at modelltekster hører med i en god skriveundervisning

To mulige momenter

- Både Zoo-prosjektet og biotop-prosjektet involverte en rekke arbeidsformer som modelltekstarbeidet ble en integrert del av
- I Zoo-prosjektet var elevene følelsesmessig engasjert, i biotop-prosjektet fikk skrivingen verdi ved at tekstene skulle leses av folk utenfor skolen

Men hva med Purcell-Gates-prosjektet?

- Teksttypene var faktatekst og prosedyretekst på småskolenivå – altså enkle tekster
- I begge gruppene ble det lagt vekt på autentiske skriveoppgaver og autentiske publiserings situasjoner. Det som skilte forsøksgruppene fra kontrollgruppene, var at elevene i forsøksgruppene *i tillegg* fikk eksplisitt sjangerundervisning. Kanskje var det i dette tilfellet rett og slett unødvendig?

- Bereiter, C. og Scardamalia, M. (1984). Learning about writing from reading. I *Written Communication* 1 (2), s. 163-188.
- Berge, K.L., Evensen, L.S., Hertzberg, F. og Vagle, W. (2005). *Ungdommers skrivekompetanse. Norskeksamen som tekst*. Bind II i KAL-rapporten. Oslo: Universitetsforlaget.
- Graham, S. og Hebert, M. (2010). *Writing to read – Evidence for how writing can improve reading*. A report from Carnegie Corporation of New York.
- Hillocks, G. (1984). What works in teaching composition: A meta-analysis of experimental treatment studies. *American Journal of Education*, 3(1), 133-170.
- Hillocks, G. (1986). The writer's knowledge. Theories, research, and implication for practice. I Petrosky og Barholemae (red.), *The teaching of writing. Yearbook of the National Society for the study of education*, Part II, Chapter V, s. 71-94.
- Håland, A. (2010). Lesing av modelltekstar gir skriverammer. Skrivning av biotoploggar på femte trinn med autentiske loggar frå arbeidslivet. I Smidt, J., Folkvord, I. og Aasen, A.J. (red.), *Rammer for skrivning. Om skriveutvikling i skole og yrkesliv*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag, s. 107-124.
- Krashen, S.(1984). *Writing – Research, theory, and applications*. Oxford: Pergamon Institute of English
- Purcell-Gates, V., Duke, N.K. og Martineau, J.A. (2007). Learning to read and write genre-specific text: Roles of authentic experience and explicit teaching. I *Reading Research Quarterly*, 42(1), 8-45.
- Riley, J. og Reedy, D. (2005) Developing young children's thinking through learning to write argument. *Journal of early childhood literacy* 5 (1), s. 29-51.